

ex lege veteri et naturæ. — Hæc sola comparatio nobis superest inter has duas potestates. Et in illa inveniuntur errores contrarii; unus est, has duas potestates, prout sunt in Ecclesia, semper ac necessario esse conjunctas, non quidem in eo sensu, in quo aliqui dixerunt utramque potestatem esse in summo Pontifice respectu totius orbis, et directe, ac formaliter (ut sic dicam) ex divino jure; quamvis enim hoc non ita sit, non tamen est error in fide, sed opinio, de qua satis dictum est. In alio sensu hæretico docent illam hæretici hujus temporis quorum princeps quoad hanc partem, videtur fuisse Henricus VIII, rex Angliæ, qui voluit unumquemque regem temporalem esse summum Pontificem in suo regno, atque ita habere simul utramque potestatem. Hi hæretici nullum habent fundamentum præter affectum libertatis; videntur autem nihil altius sentire de hac potestate spirituali in lege nova, quam habuerit in lege veteri, aut naturæ, et ideo quod illis temporibus servatum esse putant, ut reges essent supra sacerdotes, nunc etiam servandum esse existimant.

2. *Secundus error.* — Alius error inventus etiam a novatoribus, est potestatem civilem omnino repugnare Pontificibus, seu personis in sacerdotali dignitate constitutis. Afferunt verba illa Christi Lucæ 22: *Reges gentium dominantur eorum, etc., vos autem non sic, ex quibus verbis sic colligit Bernard. l. 2 de Consider., cap. 6, Planum est: Apostolis interdictur dominatus; ergo tu, et tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatam, aut Apostolicus dominatum, plane ab alterutro prohibueris; si utrumque similiter habere voles, perdes utrumque.* Item illa Pauli 2 ad Timoth. 2: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.* Ex quibus volunt colligere jure divino prohibitum esse sacerdotibus habere regimen temporale. Confirmari potest, quia Nicolaus Papa, in Epistola ad Michaelem imperatorem dicit *In lege naturæ eosdem fuisse Reges, et sacerdotes; Christum autem illas potestates separasse.* Ratio etiam adjungi potest, quia non videtur una persona sufficiens ad utrumque regimen convenienter præstandum, præsertim si utrumque sit perfectum, quale requiritur in eo qui potestatem habet ferendi leges.

3. *Conclusio.* — Nihilominus veritas catholica est, potestates has nec necessario esse conjunctas, nec necessario separatas, quia neutrum est divino jure præceptum, aut prohibitum. Prior pars satis patet ipso usu et experientia. Nam imprimis multo tempore fuit Ecclesia

Christi sine ulla temporali potestate quoad civile regimen reipublicæ, et prius, scilicet, quam reges cœpissent ad fidem converti; et tamen potestatem spirituales semper habuit, ex quo Christus dixit: *Pasce oves meas.* Nunc etiam multi sunt Episcopi, qui nullam habent potestatem civilem ad ferendas leges, cum tamen spirituales habeant: ergo ex hac parte separabiles sunt. Deinde quod potestas civilis etiam suprema sine ecclesiastica invenitur, eadem traditio ostendit. Nam Constantinus imperator, in Concilio Niceno, professus est se non habuisse potestatem ad judicandum inter sacerdotes. Idem de Valentiniano seniore refert Ambr., lib. 2, Epist. 13 ad Valentin. juniorem, in qua dignam refert catholico imperatore sententiam: *In causa fidei, vel alicujus ecclesiastici ordinis, eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis.* Et ita etiam factis observasse refert Niceph., l. 11 Hist. c. 3 et 30, et similia habet Theod., l. 4 Hist., c. 6 et 7. Qui etiam c. 16, cum Niceph., supra c. 13, refert insigne dictum Eulogii sacerdotis, qui cum a præfecto induceretur ad consentiendum Valenti ariano imperatori, per ironiam interrogavit: *Numquid cum imperio est etiam sacerdotis dignitatem consecutus:* Denique ab omnibus catholicis regibus ita usque ad nostra tempora servatum est. Ratio vero clara est, ex dictis destruendo fundamentum contrarii erroris: nam in lege nova potestas ecclesiastica non est naturalis, sed supernaturalis, et specialiter a Christo data; nunquam vero data est terrenis regibus, nec alicubi Christus præcepit ut esset conjuncta cum potestate regia: nulla ergo est talis necessitas.

4. *Civilem et ecclesiasticam potestatem esse posse in eodem ostenditur ex usu Ecclesiæ.* — Quod autem hæc duæ potestates in eadem persona conjunctæ esse possint, similiter probatur ex usu Ecclesiæ: nam summus Pontifex simul etiam rex est temporalis in suis terris, quarum est dominus, quod a sanctis Pontificibus inchoatum, et conservatum est, unde cogitari non potest esse illicitum. Imo, speciali Dei providentia factum esse affirmat D. Thom. in 2 Sentent., in fine. Similiter multi Episcopi simul habent civilem potestatem et dominium, ut constat, præsertim in Germania, et Hispania, et in Conimbricensi hoc episcopatu. Ratio vero est, quia hoc non est per se malum, neque est aliqua positiva lege prohibitum, et aliunde potest multas rationes congruentiæ habere: ergo. Antecedens quoad primam par-

tem probatur, quia contra nullam est virtutem. Item quia si aliqua esset per se malitia, maxime quia temporalis potestas impediret debitam curam, et sollicitudinem circa administrationem spiritualis potestatis; hoc autem nec necessario sequitur, quia per ministerium aliorum potest illa potestas executioni mandari, ita ut non multum impediatur. Præterea, si quid laboris vel incommodi hinc sequi videatur, potest utilitatibus aliis compensari; tum quia verisimile est justitiam rectius esse administrandam per hujusmodi principes; tum etiam quia conjunctio illarum potestatum in eadem persona multum deservire potest ad majorem pacem, et unionem, et ut temporale regimen ad spirituale melius referatur; tum etiam quia hoc conciliat majorem reverentiam erga ecclesiasticum principem, qui etiam melius poterit resistere hostibus fidei, si potestatem habet temporalem, ut experientia comprobatur est. Atque ita simul probata est tertia pars antecedentis. Secunda autem probatur, quia nulla est talis lex divina, vel humana, quod patebit respondendo ad fundamenta contrarii erroris.

5. *Explicantur auctoritates contrariæ hæresis.* — Ex verbis ergo Christi Domini, *Reges gentium dominantur eorum, etc.,* talis prohibitio non colligitur; nam cum subdit, *Vos autem non sic,* non est sensus: Vos non habeatis dominium temporale, sed sensus est: Non dominabimini sicut illi dominantur, id est, ad vestrum commodum, utilitatem, et honorem, ubi non loquitur de regimine temporali Ecclesiæ, sed de spirituali; et formam ac modum ejus præscribit per comparisonem ad temporale, quod in superioribus etiam tactum est: et in eodem sensu loquitur Bernard. ut ex contextu est manifestum. Addo quod, licet daretur Christum ibi loqui de dominio temporali, illa verba non continerent prohibitionem, sed solum explicarent Christum non dedisse hominibus hanc potestatem, licet non prohibuerit, ut per homines dari possit ecclesiasticis principibus. Neque etiam ex loco Pauli talis prohibitio colligi potest. Expendendum etenim est illud verbum *implicat se;* potest namque ecclesiasticus princeps uti hac potestate temporali, non se implicando negotiis secularibus, sed prudenter, ac moderate illa utendo. Item est ponderandum illud verbum *negotiis secularibus,* quod proprie significat negotiationem, et nimiam sollicitudinem circa temporalia lura, ut notavit Chrysostomus. Princeps autem ecclesiasticus non ad hunc finem accipit temporalem principatum, sed ut Ecclesiæ utilitati

et fidelium commodis magis inserviat; et ideo illud temporale ita conjunctum spirituali non est seculare omnino, sed aliquo modo sacrum: habere igitur talem potestatem civilem simul cum spirituali, contra nullam legem divinam est, vel positivam, vel naturalem. Quod vero contra humanam non sit, per se notum est, nec indiget probatione. Sic ergo responsum est ad fundamentum secundi erroris: Adrianus autem Papa in Epistola ibi citata solum intendit, quod in priori puncto contra primum errorem diximus, nec enim potuit indicare esse prohibitum quod ipsemet profitebatur. Plura de hoc argumento legi possunt in Bellarm. l. 5 de Rom. Pont. cap. 9 et 10.

CAPUT XI.

AN LEX CANONICA HABEAT PROPRIAM MATERIAM IN QUA HONESTA PRÆCIPAT ET PRAVA PROHIBET, DISTINCTAM A MATERIA LEGIS CIVILIS.

1. *Prima convenientia legis canonice cum civili.* — *Secunda.* — Diximus de finali et efficiendi causa legis canonice, dicendum sequitur de materiali, in qua multa habet communia cum lege civili, quæ breviter supponenda sunt: nam inde oritur difficultas presentis questionis, quæ in hoc versatur, ut distinctionem in materia inter utramque legem assignemus. Primo ergo convenit canonicum cum civili in hoc, quod circa solam materiam honestam versari potest; nam hoc multo magis necessarium est ad finem ejus, quam ad finem legis civili, ut per se constat. Item, quia hoc spectat ad perfectionem legis: ergo multo magis debet convenire legi canonice quam civili. Unde pro regula constitui potest, quidquid perfectionis in hoc genere materiæ habet lex civilis, multo magis convenire legi canonice. Secundo ergo convenit lex canonica cum civili, quia præcipere potest in materia cujuscumque virtutis, quia ordinatur ad finem perfectiorem, magisque spirituales, ad quem usus omnium virtutum magis necessarius est; et ita constat ex usu, quia Ecclesia determinat præcepta divina, vel addit nova, in sacramentis, jejuniis, orationibus, etc., ut late et bene Nav. de Red. Eccl., quæst. 2, mon. ult., n. 2, et 3.

2. *Tertia convenientia.* — Tertio conveniunt, quia lex etiam canonica non præcipit omnes actus omnium virtutum, licet præcipiat omnium virtutum actus: quia inter opera virtutum multa sunt consilii, quæ non possunt sub

absolutam obligationem per Ecclesiam imponi, ut est perpetua castitas, et similia. Et ratio est, quia lex canonica, licet a divina potestate specialiter descendat, simpliciter humana est, et ferri debet modo hominibus accommodato, et ideo esse etiam debet moribus hominum accommodata, et moraliter possibilis et utilis multitudini, sicut de lege in communi, dictum est. Dixi autem absolute præcipere, tum quia non absolute, sed sub aliqua justa conditione potest Ecclesia interdum præcipere opera consilii: sic enim imponit clericis in sacris necessitatem castitatis servandæ, quia non simpliciter, sed sub prævia conditione voluntaria illud onus imponit, scilicet, si velint in illo ordine constitui, quod illis voluntarium est; tum etiam quia, licet absolute non præcipiat opera dura et asperæ poenitentiae, supposito delicto potest illa præcipere in vindictam ejus et correctionem. De regula autem servanda in definienda hæc materia, quando excedat, vel non excedat limites potestatis Ecclesiae, nihil occurrit addendum his quæ de lege civili dixi, sed prudenti arbitrio opus est, quod maxime accommodandum est usui Ecclesiae, et morali necessitati talis materiae, vel legis in ordine ad communem salutem animarum, in quo etiam considerandus est personarum status pro quibus leges feruntur, ut illi etiam accommodentur.

3. *Quarta convenientia.* — Quarto, similiter convenit lex canonica cum civili, quia non prohibet absolute omnia vitia et peccata. Dico autem non prohibere omnia speciali coactione, aut censura, illa utendo; nam absolute cupit omnia evitari, et per doctrinam, et monitionem id procurat, pertinetque maxime hæc cura ad Ecclesiae pastores. At per vim coactivam, vel legislativam non omnia prohibet, quia esset nimis onerosum humanæ fragilitati, et potius esset in destructionem quam in aedificationem, quia majora mala sequerentur ex prohibitione adeo generali, quam ex aliqua tolerantia. Regula ergo posita generaliter a D. Thoma, d. quæst. 95, art. 2, et supra declarata specialiter in legibus civilibus, cum proportionem applicanda est ad leges canonicas; prohibuit enim vitia quæ graviora sunt, vel quæ scandalum et nocumentum spirituale aliis afferre possunt: alia vero minora tolerat, seu dissimulat, cum moderatione autem et modo statim explicando.

4. Ex his igitur oritur ratio dubitandi in præsentis puncto; videri enim potest nullum esse discrimen inter has leges in earum ma-

teria, quando quidem utraque in materia omnium virtutum et vitiorum versatur. Accedit non videri necessarium ut potestas civilis et ecclesiastica, licet distinctæ sint, in materia distincta versentur; sæpe enim contingit facultates, vel virtutes diversas in eadem versari sub diversa ratione, ut patet de intellectu et voluntate, et temperantia acquisita et infusa: sic ergo potestas civilis et ecclesiastica poterunt habere materiam communem sub diversis rationibus, ordinando illas ad suos fines diversos. Denique hoc videtur suadere usus ipse, nam leges civiles et canonicæ versantur circa matrimonia, juramenta, usuras, et similia: et, quod difficilius videtur, in Cod. Justiniani habentur leges de Episcopis, de clericis, monachis, de Ecclesiis, quæ sunt materiae in quibus maxime possunt leges canonicæ a civilibus distingui. Adde ipsos canones disponere leges civiles aliquando posse habere vim in foro Ecclesiae, c. *Certum*, cum aliis, d. 10, c. 1 de Novi op. nuntiat.

5. In contrarium autem est, quia unaquæque potentia debet habere materiam sibi proportionatam, maxime quando sunt diversorum ordinum: ostendimus autem potestatem civilem et ecclesiasticam hoc modo esse distinctas, quia una est spiritualis et divini ordinis; altera materialis et naturalis: ergo necesse est ut habeant materias proportionali modo diversas. Deinde, quia ad fines distinctos diversa media ordinantur et accommodantur, quæ media solent esse materiae legum: leges autem civiles et canonicæ habent fines longe diversos, ut ostendimus: ergo media, ergo et materias. Quod a fortiori exemplo declarari potest, quia intra latitudinem legum temporalium juxta diversos fines distinguuntur etiam materiae diversarum legum, et ita distinguitur jus militare a jure proprio civitatis, ut significavit Isidor. 5 Etymol., cap. 7; habetur in cap. *Jus militare*, d. 1, et sumitur ex Arist. 7 Polit., c. 8 et 9; et Plat. 1. 2 de Repub., et 8 de Leg.; ita ergo a fortiori in præsentis. Denique constat illas leges civiles nullas esse, quæ mittunt falcem in messem alienam, ut in superioribus ostendendo differentiam utriusque potestatis demonstratum est.

6. *In quibus differant lex canonica et civilis ex parte materiae.* — Igitur dicendum est jus canonicum et civile in multis differre ex parte materiae. Primo quidem, ac præcipue, quod materia legis civilis temporalis est, canonicæ autem spiritualis. Ita sentiunt communiter canonistæ in cap. *Ecclesia*, de Constit.; et legistæ

in 1. *Omnes populi*, ff. de Just. et jur., et sumitur ex c. *Bene quidem*, cap. *Si imperator*, et c. *Duo sunt*, 96 dist., et cap. *Quoniam*, dist. 10, c. *Solita*, de Majorit. et obedientia. Ratio vero generaliter assignari potest ex dictis de potestate laica et ecclesiastica; ostendimus enim illam esse humanam et temporalem, et hanc vero quodammodo divinam et spiritua-lem: omnis autem potentia debet habere materiam sibi proportionatam, et nulla excedit suos limites; ergo potentia spirituali spiritualis materia respondet, et civili temporalis: sic enim unaquæque servabit proportionem cum sua materia, circa quam versatur. Neque obstat huic diversitati, quod utraque possit in materiis omnium virtutum imperare, quia virtutes omnes possunt aliquo modo versari in utraque materia, et ideo quamvis utrumque jus possit attingere honestatem cujuscumque virtutis moralis, unumquodque tamen illam præscribit in materia sibi proportionata. Jam enim diximus, quamvis jus dirigat aliquam virtutem, non necessario versari circa omnes actus, vel circa totam materiam talis virtutis.

7. *Quid materia temporalis, quid spiritualis.* — Ut autem hæc differentia exacte intelligatur, oportet exponere, quid nomine materiae temporalis, vel spiritualis intelligendum sit. Ad hoc autem declarandum adverto, in materia virtutis duo posse considerari, scilicet, actum ipsum virtutis, vel vitii, et rem circa quam versatur, quæ potest esse vel res, vel persona circa quam fit operatio, vel etiam persona operans, ad quam actus ipse præceptus vel prohibitus per legem, dicit aliquam habitudinem. Actus itaque virtutis vel vitii est proxima materia legis, ut hactenus diximus; tamen consequenter etiam alia pertinent ad hanc materiam legis ratione ipsius actus. Loquendo ergo de materia proxima legis spiritualis, materia præcipua ac primaria est actus supernaturalis, ut est actus fidei, et ideo omnes leges quæ pertinent ad fidem vel materiam ejus sunt per se canonicæ, quia tota illa materia spiritualis est. Deinde in eodem ordine collocantur actiones sacramentorum, quia etiam illæ supernaturales sunt. Unde etiam factum est ut actiones quædam, quæ alias videbantur naturales (ut matrimonium quatenus est contractus humanus, qui ad conservationem generis humani ordinatur) propter elevationem ad esse sacramentale, pertineant ad leges canonicas, juxta caput penult. et ult. de Secundis nuptiis. Idemque dicendum est de aliis actionibus saceris, et de iis præsertim quæ proxime, et di-

recte ad cultum Dei ordinantur, ut sunt vota, juramenta, etc. Ex quo ulterius ortum est, ut res omnes circa quas per se, et proxime versantur hæc actiones, sub ea ratione ad materiam canonicam pertineant; hujusmodi sunt personæ sacræ, loca, templa et vasa, et consequenter etiam beneficia, et bona Ecclesiarum, quæ inter res sacras computantur.

8. Consequenter etiam vitia contraria hujusmodi actibus, seu rebus per se pertinent ad canonicas prohibitiones, ut sumitur ex c. *Ut inquisitionis*, cum duobus sequentibus, de Hæret., in 6, ubi sermo est de crimine hæresis, de quo dicitur ad meram jurisdictionem ecclesiasticam pertinere. Quia vero omnia peccata avertunt hominem a supernaturali fine, ex eo capite in hoc spirituali ordine computantur, juxta c. *Novit*, de Judic., tum quia opponuntur spiritualibus bonis, et ita reducuntur ad eundem ordinem, quia contraria sunt quodam modo ejusdem generis; tum maxime quia sunt injuriæ Dei, cujus honor et cultus est primarius finis canonicæ potestatis. Atque hac ratione peccata quantum est ex se sunt materia ecclesiasticæ potestatis, et quantum est ex vi jurisdictionis sub materia legis canonicæ continentur, si aliunde condiciones aliæ concurrant, ut expediat de illis leges ferre. Denique consequenter hinc fit, ut res omnes inferiores, quatenus possunt esse materia supernaturalium actuum, vel virtutum, aut etiam vitiorum, sub hac materia canonica comprehendantur. Atque ita ex declaratione materiae canonicæ explicatum est, quæ sit materia temporalis, seu legis civilis. Illa enim materia apta ad legem humanam, quæ hunc gradum spiritualem non attingit, temporalis est, sub qua proxime continentur actus morales, qui ad humanam societatem naturaliter necessarii sunt; remote vero res omnes, circa quas tales actus versantur, et personæ quatenus ex eis civitas, seu humana politia componitur.

9. *Secunda differentia.* — Secunda differentia inter utramque materiam assignari potest, quia canonica excellentior est et universalior. Hæc sequitur ex prima: ratio enim prioris est, quia spiritus præstat corpori; alterius vero partis ratio est, quia fere tota materia temporalis ad spiritualem finem ordinari potest, et illi subest, et sub illo respectu induit quamdam rationalem spiritualis materiae, et ita potest ad leges canonicas pertinere. Sic enim supra dicebamus potestatem temporalem seu civilem esse ecclesiasticæ subjectam, et eodem modo dicunt juristæ materiam peccati, id est,